

КОНВЕНЦИЯ ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО

Адаптиран текст за деца

Текстът е от книгата “Моите права са мои отговорности”, с автор Соня Таушанова, издание на фондация “Култура, изкуство, деца”

Конвенцията за правата на детето е приета от Общото събрание на ООН през 1989 година и влиза в сила в Република България през 1991 година. Тази конвенция се отнася за всички деца и млади хора на възраст до 18 години в страните, които са я подписали.

Основен принцип в нея е зачитане на достойнството и на равните и неотменни права на всеки член на човешкото семейство.

Член 1. ДЕФИНИЦИЯ ЗА ДЕТЕ - “Дете” означава всяко човешко същество на възраст под 18 години.

Член 2. ЗАЧИТАНЕ НА ПРАВАТА И НЕДИСКРИМИНАЦИЯ - Твоята държава зачита и осигурява правата по тази спогодба и те закриля от дискриминация и наказание, независимо от раса, пол, език, религия, произход, социално положение, имуществено състояние, инвалидност, мнения или друго положение, в което се намиращ.

Член 3. ВИСШИ ИНТЕРЕСИ НА ДЕТЕТО - Твоите интереси са от първостепенно значение във всички действия, насочени към теб. Държавата се грижи за твоята безопасност, здраве и благоденствие, като осигурява необходимите закони за това.

Член 4. ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРАВАТА - Твоята държава предприема всички необходими мерки за осъществяване правата на детето, признати от тази Конвенция /спогодба/.

Член 5. ОРИЕНТАЦИЯ НА ДЕТЕТО ПРИ УПРАЖНЯВАНЕ НА ПРАВАТА - Държавата зачита правата, задълженията и отговорностите на хората, които се грижат за теб да осигуряват подходящи указания и ръководят упражняването на твоите права по начин, отговарящ на твоето развитие и на твоите способности.

Член 6. ПРАВО НА ЖИВОТ И РАЗВИТИЕ - Ти имаш право на живот и твоята държава осигурява оцеляването и развитието ти по най-добрия начин.

Член 7. ИМЕ И ГРАЖДАНСТВО - Ти имаш право на име, гражданство и на отглеждане от своите родители. Твоята държава се грижи за това.

Член 8. ЗАКРИЛА НА САМОЛИЧНОСТТА - *Ти имаш право да запазиш своята самоличност, гражданство, име и семейни връзки. Твоята държава ти помага и те закриля, ако това не е спазено.*

Член 9. РАЗДЯЛА С РОДИТЕЛИ - *Ти имаш право да живееш с твоите родители, освен ако това не ти вреди. Ти и твоите родители имате право на мнение и участие във вземането на решения за раздяла между вас. Когато ти си отделено от единия или от двамата си родители, ти имаш право да поддържаш връзка с тях, ако това не вреди на твоите интереси. Когато някоя държава е причина за разделянето ви, ти и твоето семейство имате право на информация за местопребиваването на всеки член от семейството и това не трябва да има лоши последици за никой от вас.*

Член 10. СЪБИРАНЕ НА СЕМЕЙСТВОТО - *Ако ти и твоето семейство живеете в различни държави, имате право да поискате да се съберете или да поддържате лични контакти без ограничения, стига това да е в рамките на закона и да не нарушава правата на другите.*

Член

11. НЕЗАКОННО ПРЕХВЪРЛЯНЕ И НЕВРЪЩАНЕ НА ДЕЦА ОТ ЧУЖБИНА - *Твоята държава трябва да се бори с незаконното прехвърляне (отвлечане) на деца, както и с тяхното невръщане от чужбина. За да стане това възможно, държавата подписва споразумения и договори с други държави.*

Член 12. СВОБОДА НА МНЕНИЕ - *Ти можеш да изразяваш свободно своето собствено мнение по въпроси, които се отнасят до теб от момента, в който си способно на това. Държавата предоставя възможност за изслушване, като на твоето мнение се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта ти.*

Член 13. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ И ПРАВО НА ИНФОРМАЦИЯ - *Ти имаш право на свобода да изразяваш мнението си. Ти можеш да търсиш, получаваш и предаваш информация и идеи от всякакъв вид и под всякаква форма, стига това да не засяга правата на други хора, националната сигурност, ред, здраве и морал.*

Член 14. СВОБОДА НА МИСЪЛТА, СЪВЕСТТА И РЕЛИГИЯТА - *Ти имаш право да изразяваш свободно мислите си, да изповядваш религията си, без да нарушаваш законите и правата на другите. Хората, които се грижат за теб имат правото и задължението да те ръководят по начин, съответстващ на развитието на твоите способности.*

Член 15. СВОБОДА НА СДРУЖАВАНЕ - Ти имаш право да участваш в мирни събрания или да се сдружаваш по свой избор, като зачитаеш закона и не нарушаваш правата на другите.

Член 16. ЗАЩИТА НА ЛИЧНИЯ ЖИВОТ - Никой няма право незаконно да се намесва в твоя личен живот, семейство, дом и кореспонденция, както и да посяга на твоята чест и репутация. Ти имаш право на закрила против това.

Член 17. ДОСТЪП ДО ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ - Твоята държава осигурява достъп до полезна за развитието ти информация. Ти имаш право да получаваш информация и материали от различни културни, национални и международни източници чрез медиите и на твоя език. Твоята държава насърчава производството и разпространението на детски книги. Държавата те защитава от информации и материали, вредни за теб.

Член 18. ОТГОВОРНОСТ НА РОДИТЕЛИТЕ - Твоите родители или настойници носят обща отговорност за твоето отглеждане и развитие, както и за закрила на твоите висши интереси. Държавата оказва подходяща помощ на родителите при отглеждане на децата, като създава институции и служби, които да бъдат над теб.

Член 19. ЗАКРИЛА ОТ НАСИЛИЕ - Твоята държава те защитава от всички форми на физическо или умствено насилие, от изоставяне или небрежно отношение, от посегателство или злоупотреба, от малтретиране или експлоатация, от сексуални престъпления, докато ти си под грижите на родители или други хора. Държавата създава защитни социални програми, за да те предпазва. Ако все пак нещо се случи, тя трябва да се грижи за теб.

Член 20. ГРИЖИ ЗА ДЕЦА, ЛИШЕНИ ОТ СЕМЕЙНА СРЕДА - Твоята държава осигурява специална закрила и помощ в случай, че нямаш семейство или семейството не се грижи добре за теб. Тази помощ защитава твоите права и интереси.

Член 21. ОСИНОВЯВАНЕ - Ти имаш право на осиновяване, ако се запазват твоите висши инте-

рес и след като са събрани всички гаранции и разрешения на хората, които отговарят за теб

Член 22. ПРАВА НА ДЕЦА - БЕЖАНЦИ - Ти имаш право на специална закрила, ако трябва да напуснеш своята страна (поради война, размирици, преследване или други причини), независимо дали си с

родители или без тях. Ти имаш право на информация за семейството си и на помощ за неговото събиране.

Член 23. ДЕЦА С УМСТВЕНИ ИЛИ ФИЗИЧЕСКИ НЕДОСТАТЪЦИ - *Твоята държава признава правото на пълноценен и достоен живот, на самостоятелност и активно участие в обществото на детето с физически или умствени отклонения. Такова дете получава специални грижи, ако е необходимо - безплатни, за осигуряване на образование, здравни грижи, възпитание, подготовка за трудова дейност и отдиш.*

Член 24. ЗДРАВЕ И ПРАВО НА ДОСТЪП ДО ЗДРАВНИ УСЛУГИ - *Ти имаш право на възможно най-добро здраве, на достъп до най-добрите здравни услуги, най-висок стандарт на живот, екологична храна и питейна вода. Твоята държава ще се бори за премахване на традиционни практики, които са вредни за здравето на децата.*

Член 25. КОНТРОЛ ВЪРХУ ЛЕЧЕНИЕ И НАСТАНЯВАНЕ - *Ако си настанено в специално заведение за лечение, ти имаш право на периодичен контрол върху начина на лечение и обстоятелствата по настаняването ти.*

Член 26. ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ - *Ти имаш право да се ползваш от обществени осигуровки и застраховки, съобразно твоите разходи и положение, както и на отговарящите за теб лица.*

Член 27. ЖИЗНЕН СТАНДАРТ - *Ти имаш право на най-добър начин на живот, който да отговаря на нуждите на твоето физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие според способностите и финансовите възможности на отговарящите за теб. Ти имаш право на издръжка от родителите (настойниците), независимо къде се намират те.*

Член 28. ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ - *Ти имаш право на образование. Твоята държава дава равен шанс на всички, като осигурява безплатно и задължително начално, достъп (според способностите) до различни форми на средно и висше образование, както и достъп до научни и технически знания. Училищната дисциплина трябва да се спазва по начин, запазващ човешкото достойнство и не нарушаващ правата по тази Спогодба.*

Член 29. ЦЕЛИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО - *Твоето образование трябва да е насочено към развитие на личността, таланта, умствените и физически способности; към зачитане на човешките права и свободи; към развитие чувството на уважение към родители, самоличност, национални ценности, различни цивилизации и към природната среда.*

Член 30. ДЕЦА НА МАЛЦИНСТВА ИЛИ НА КОРЕННО НАСЕЛЕНИЕ - Ако принадлежиш към етническо, езиково или религиозно малцинство, или произхождаш от коренното население, ти имаш право свободно да говориш езика си, да ползваш собствената си култура и да изповядваш религията си.

Член 31. ПРАВО НА ОТДИХ, ПОЧИВКА, КУЛТУРНА И ТВОРЧЕСКА ДЕЙНОСТ - Ти имаш право на отдых и почивка, участие в подходящи за възрастта ти игри и забавни дейности и на свободно участие в културния живот и изкуствата.

Член 32. ЗАЩИТА ОТ ЕКСПЛОАТАЦИЯ - Твоята държава те предпазва от всички форми на незаконно полагане на труд в полза на други хора, като създава закони за установяване на минималната възраст за започване на работа, за подходящи условия на работа и следи за спазването им с цел да подпомага твоето развитие.

Член 33. ЗАКРИЛА ОТ НАРКОТИЦИ - Твоята държава те закриля с всички мерки от незаконната употреба, участието в производство и в продажба на наркотици и други вещества, вредни за твоето здраве.

Член 34. ЗАЩИТА ОТ СЕКСУАЛНО НАСИЛИЕ И ЕКСПЛОАТАЦИЯ - Никой няма право да те насилва, експлоатира сексуално или да те ползва за производство на порнографски материали и представления.

Член 35. ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА ОТВЛИЧАНЕ И НА ТЪРГОВИЯ С ДЕЦА - Никой няма право да те отвлича, продава или търгува с теб в каквато и да е форма и с каквато и да е цел.

Член 36. ЗАКРИЛА ОТ ВСИЧКИ ФОРМИ НА ЕКСПЛОАТАЦИЯ - Твоето благосъстояние не трябва да се нарушава от никакви форми на експлоатация.

Член 37. ЗАКРИЛА ОТ ИЗТЕЗАНИЯ И ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА - Твоята държава осигурява да не те наказват, изтезават, унижават, да не ти налагат смъртно наказание или доживотен затвор; да не те лишават незаконно и произволно от свободата ти. Ако все пак си лишено от свобода, трябва да се зачита достойнството ти, нуждите на възрастта ти и правото на правна и друга помощ.

Член 38. ЗАКРИЛА ПРИ ВЪОРЪЖЕН КОНФЛИКТ - В случай на въоръжен конфликт ти имаш право на закрила и грижи от твоята държава. Ако не си навършил 15 години, не трябва да вземаш пряко участие във въоръжени действия и не трябва да те призовават в армията.

Член 39.

ГРИЖИ ЗА ФИЗИЧЕСКО И ПСИХИЧЕСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ - Ако някой се е отнесъл към теб жестоко, нечовешки и унижително, ти имаш право на грижи, които да подпомогнат физическото и психическото ти възстановяване. Ти имаш право и на условия, благоприятни за укрепване на твоето здраве, самоуважение и достойнство.

Член 40. ЗАКРИЛА ПРИ НАРУШАВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ЗАКОН –

Твоята държава признава правото на всяко дете, което е заподозряно, обвинено или признато за виновно в нарушаване на Наказателния закон да бъде третирано по начин, запазващ достойнството и основните човешки права и свободи.